

Radu PETRESCU-MUSCEL¹

DATORIE ȘI CREDINȚĂ: PREOȚI MUSCELENI, FĂURITORI AI ROMÂNIEI MARI

Nu cu vorba, ci cu fapta se apără un Neam, o Țară, o Lege.

Anul 1918 reprezintă finalul miraculos al procesului de desăvârșire a statului național unitar român, cu momentele sale-cheie: unirea Basarabiei (27 martie), unirea Bucovinei (18 noiembrie), unirea Transilvaniei și Banatului (1 decembrie).

Pentru aceasta, însă, ne-a fost dat să parcurgem un drum greu, presărat cu jertfe, lacrimi și suferințe: *peste 985 000 de victime umane, din care cca. 335 000 militari (peste 33% din efectivul mobilizat) și aproximativ 600 000 persoane din rândul civililor. Enorm (cca. 17% - record mondial – n.a.), raportat la o populație de numai 6 000 000 de locuitori în România Mică (Vechiul Regat)*². Acestora li se adaugă numărul mare de victime din rândul populației din Transilvania și Bucovina, la aceea vreme părți componente ale Imperiului Austro-Ungar (pentru care războiul a început în august 1914), respectiv Basarabia țaristă.

Campania din 1916, începută cu entuziasmul succeselor efemere din Transilvania, continuată cu rezistențe înverșunate în Carpați și la porțile Capitalei, s-a soldat cu eșecuri militare de proporții care au îngenunchiat națiunea. Două treimi din teritoriul vechiului regat a fost ocupat de invadatori și o mare parte a populației a plecat în pibegie, prin viforită. În treimea din țară rămasă liberă au făcut ravagii epidemiile (tifosul, holera și febra recurentă), lovind deopotrivă refugiați și localnici, orășeni și țărani, medici, ofițeri și soldați, indiferent de statutul social și de vârstă.

A urmat miraculosul reviriment din primăvara anului 1917. Refăcută tehnic cu sprijinul Misiunii Militare Franceze conduse de generalul Berthelot și îmbărbătată de patosul articolelor lui Nicolae Iorga din „Neamul Românesc”, cel mai citit ziar din tranșee, armata română renaște din propria sa cenușă și înalță în vară stăvilă de netrecut. Mărăști, Mărășești și Oituz.

Evenimentele din Rusia aliată influențează decisiv și soarta noastră. Țarul este forțat să abdice, iar moderatul Kerenski pierde treptat controlul asupra unei armate în descompunere. Bolșevicii preiau puterea prin lovitura de stat de la 25 octombrie/7 noiembrie 1917 și inițiază la Brest-Litovsk tratative de pace separată cu Puterile Centrale. Vor ieși definitiv din luptă alături de Antantă, prin păci separate, mai întâi Ucraina (9/23 februarie 1918), apoi și Rusia (18 februarie/3 martie 1918).

Dispariția Frontului Oriental face ca România să fie înconjurată brusc doar de dușmani, având doar opțiuni limitate: ocuparea întregii țări sau o pace umiltoare. Ultimatumurile dictate de Puterile Centrale impun semnarea armistițiului de la Focșani (26 noiembrie/9 decembrie 1917), completat

Preot Gheorghe I. Cotenescu

cu convenția navală de la Brăila (1-14 ianuarie 1918). În februarie 1918, Ion I. C. Brătianu demisionează iar guvernul Averescu semnează la Buftea tratatul preliminar de pace (5/18 martie 1918). Presiunile continuă, iar guvernul Marghiolan încheie la București un tratat de pace cu clauze înrobitoare (24 aprilie/7 mai 1918), trecut la Iași prin Parlamentul nou ales, dar nesemnat de Regele Ferdinand și, deci, lipsit de efecte juridice.

Vremelnicii învingători au impus și reducerea Armatei Române la două divizii de infanterie și două divizii de cavalerie cu efective complete, adică un total de 120 000 de militari sub arme, în timp ce pe teritoriul ocupat staționau în continuare, pe post de „polițist”, opt divizii inamice care n-au luat parte la luptele de pe Frontul Occidental.

Marele Stat Major român adoarme vigilența observatorilor militari sosiți pe teritoriul neocupat, mărinind efectivele reale la 172 000 de militari.

În toamna anului 1918, Marele Stat Major elaborează planul de remobilizare, bazându-se pe îmbunătățirea situa-

ției militare de pe Frontul de Vest. La 24 octombrie/6 noiembrie 1918, guvernul Marghiloman este înlocuit de guvernul Coandă, care decretează mobilizarea și transmite un ultimatum generalului Mackensen (27 octombrie/9 noiembrie), impunând retragerea trupelor de ocupație. La data remobilizării, Armata Română număra 162 000 de militari, încadrați în unități dislocate în Moldova, Basarabia și Bucovina.

În noaptea de 28-29 octombrie/10-11 noiembrie 1918, trupele Armatei de Dunăre comandate de același general Berthelot forțează fluviul în trei puncte: Zimnicea, Turnu Măgurele și Giurgiu. Trecând rapid Carpații, trupele române ating aliniamentul râului Mureș la sfârșitul anului 1918.

Contribuția preoților militari

În lupta pentru făurirea României Mari, preoții militari au jucat un rol activ.

La 15 mai 1915, Sfântul Sinod numea ca Superior al preoților de armată pe Părintele Iconom Stavrofor Constantin Nazarie, profesor de morală la Facultatea de Teologie și director al Internatului Teologic din București. Cu același prilej s-a adoptat decizia privind condițiile aplicabile preoților militari (licențiați în teologie, cu vârsta între 30-45 ani). La mobilizare, Protoiereul C. Nazarie urma să fie atașat la Marele Cartier General al Armatei, ca șef al Serviciului Religios.

Cu acordul autorităților militare, protoiereul C. Nazarie a elaborat tot în 1915 „Instrucțiunile pentru preoții de armată în timp de război prezentate Marelui Stat Major al Armatei”. Din păcate, chiar Ministerul de Război le-a ignorat până în plin război (octombrie 1916), când s-a pus problema salariilor preoților militari, ale căror familii mureau de foame³.

În iunie 1916, protoiereul C. Nazarie i-a convocat pe preoții mobilizabili la sediile eparhiale pentru o primă instruire. Pentru preoții ce aparțineau Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei întrunirea a avut loc pe 20 iunie în Palatul Metropolitan din București.

La mobilizarea armatei au fost chemați sub arme **253 de preoți**, dintre care 46 au fost demobilizați curând și înlocuiți. **La Eșalonul al III-lea al Marelui Cartier General s-a înființat Serviciul Religios, condus de Protoiereul Constantin Nazarie**, ajutat de Iconomul Veniamin Pocitan și de secretarul Nicolae Georgescu-Edineț.

În luna martie 1917, Marele Stat Major a emis primul act oficial care reglementa asimilarea preoților cu cadrele militare, inclusiv posibilitatea recompensării prin promovări în grad și acordarea de ordine și distincții militare. **Preoții de regimente erau asimilați gradului de locotenent și puteau fi înaintați la gradul de căpitan pentru merite deosebite**⁴.

Campania dezastruoasă din 1916 a obligat conducerea armatei să îndemne preoții să nu se limiteze doar la efectuarea serviciilor religioase, ci să fie și **susținători ai moralului trupelor formate în principal din țărani extrem de religioși**.

În toamna lui 1917, Protoiereul C. Nazarie recomanda preoților să organizeze servicii divine în sobor de 3, 5 sau 7 preoți, urmate de scurte cuvântări, și să pună bazele unor cercuri culturale – mai ales la **formațiunile sanitare (spitale de evacuare, trenuri sanitare, spitale de contagioși)**, antrenând soldații în lecturi, cuvântări, șezători și coruri care să abată gândurile de la ororile războiului.

Preoții înaintau Serviciului Religios rapoarte perio-

dice despre activitatea desfășurată și la rândul lor ofițerii prezentau rapoarte și fișe calitative, făcând demersuri pentru eventuale decorări și/sau înaintări în grad.

De un mare folos a fost ajutorul dat de preoți formațiunilor sanitare din zonele operative și de etape, dar și sub forma interesului dovedit față de imensul număr de copii orfani⁵.

După semnarea tratatului de pace cu Puterile Centrale s-a trecut la demobilizarea armatei în ordinea contingentelor, iar de la 1 iunie 1918 armata a trecut pe picior de pace. În acel moment, **numărul preoților din armata de operații era de 168** (din care 10 preoți în cele 10 regimente de vânători, nedemobilizate).

După unirea Basarabiei cu România, Ministerul de Război a înființat Comisia pentru rezolvarea problemelor militare din această provincie iar fostul preot militar basarabean Constantin Partenie a fost numit protoiereu al preoților militari din Basarabia, cu grad de colonel asimilat.

Cu acest prilej s-a constatat că între preoții militari din Basarabia erau doar trei români. Ca urmare, cei **32 de preoți militari aflați pe lângă diviziile, batalioanele și spitalele militare** au primit dispoziție să se îngrijească și de nevoile populației, oferindu-li-se posibilitatea de a rămâne în Basarabia ca preoți de garnizoană.

Acești preoți desfășurau o vie activitate pastoral-misionară pusă în slujba idealurilor naționale (școli pentru alfabetizarea adulților, coruri, conferințe, șezători, slujbe în limba română). Ei sprijineau astfel activitatea propagandistică desfășurată de unitatea specială formată din învățători și profesori detașați pe lângă unitățile militare din Basarabia începând cu 23 ianuarie 1918 (printre cele 94 de persoane din lista Ministerului de Război figurau și Ion Mihalache, D. V. Țoni și Tudor Pamfile).

Serviciul Religios al Armatei și-a încetat temporar activitatea în mai 1918 când toate serviciile din Marele Cartier General au trecut la direcțiile similare din Ministerul de Război. Și-o va relua după remobilizarea din 28 octombrie 1918, trimițând **în Ardeal circa 70 de preoți militari**.

Însoțind Regimentul 9 Vânători „de la Nistru până la Tisa”, preotul muscelean Gheorghe I. Cotenescu joacă un rol important în perioada premergătoare ofensivei din Munții Apuseni. Este inclus în selecta delegație regăteană, condusă de diaconul Nicolae M. Popescu, invitată la lucrările primului congres organizat la Sibiu în martie 1919 de preoții ortodocși din Transilvania și Banat. Acolo, le aduce fraților săi un important mesaj anticomunist, bazat pe propria sa experiență dintr-o Basarabie atacată neîncetat de bandele bolșevice. Astfel, îi previne că doctrina marxistă îmbracă în mod înșelător masca așa-numitului „**creștinism social**”⁶. Face parte din soborul de preoți care a oficiat serviciul religios în ziua depunerii jurământului de credință față de Țară și Rege de către voluntarii din Țara Moșilor. După declanșarea ofensivei generale (16 aprilie 1919), oficiază slujba de Înviere, alături de Protopopul Petre I. Papp, în Beiușul eliberat. Ulterior, împreună cu regimentul său victorios, ajunge în Salonta și Debrețin, iar apoi în nordul țării, unde cu greu a putut fi oprită ofensiva armatei lui Kun Bela împotriva cehilor aflați în derută. Ulterior, la Rakamaz, pe malul Tisei, ia parte la contraatacul decisiv, care a zdrobit ofensiva Armatei Roșii ungare lansate, de această dată, împotriva României, la sfârșitul lunii iulie 1919⁷.

Bilanțul contribuției preoților militari la făurirea României Mari arată astfel: 5 decedați, 6 răniți, 20 luați prizonieri, 147 avansați la gradul de căpitan asimilat, 61 recompensați cu decorații de război române și străine⁸.

Eroii musceleni în reverendă

În împrejurări excepționale se călesc adevăratele caractere. De aceea se și spune că o generație rămâne în „Cartea de Aur” a Neamului doar dacă este încercată în situații deosebite.

Până în prezent am identificat un număr de **13 preoți militari musceleni**, cu multe informații interesante despre majoritatea lor.

O sinteză statistică se prezintă astfel:

- în momentul mobilizării, vârsta celor 13 preoți se încadra în intervalul 28-36 ani.

- 10 preoți erau licențiați în Teologie (Mănescu N. Nicolae – licențiat și în Drept, iar Cotenescu I. Gheorghe absolvise și Conservatorul), iar despre alt preot știm că absolvise seminarul superior (Popescu D. R. Stan).

- dintre ei, **4 erau originari din județe vecine**: 1 din Argeș (Stroian I. Gheorghe) și 3 din Dâmbovița (Popescu D. R. Stan, Tomescu I. Gheorghe și Cotenescu I. Gheorghe).

- 1 singur preot a solicitat în mod expres demobilizarea în 1916, la două luni de la începerea războiului, (Proca M. Nicolae), iar altul în 1917, dar după victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

- 7 preoți au fost avansați **Căpitan** în timpul războiului (la nivel de țară, 147 din 253 mobilizați inițial), iar 6 după terminarea războiului.

- 4 au fost propuși spre avansare la gradul de **Maior** (Moisescu Gh. Gheorghe, Stroian N. Gheorghe, Popescu D. R. Stan și Cotenescu I. Gheorghe). Dintre aceștia, se pare că doar unul a fost avansat maior după terminarea războiului (Moisescu Gh. Gheorghe, în 1934).

- 5 au fost decorați cu Ordinul militar „Coroana României” cu spade de Cavaler (din totalul de 13 musceleni), dintre care 4 în timpul războiului (din 61, la nivelul țării), iar unul după război (Proca M. Nicolae, viitor Protopop).

- Cotenescu I. Gheorghe - viitor deputat de Muscel

- Moisescu Gh. Gheorghe

- Stroian N. Gheorghe - viitor Protopop

- Voinescu P. Ion

- au deținut funcții publice, fiind aleși sau numiți, următorii preoți: **trei Protopopi** (Bărbulescu I. Ioan, Proca M. Nicolae, Stroian N. Gheorghe), **doi deputați** (Mănescu N. Nicolae și Cotenescu I. Gheorghe), **un prefect** (același Mănescu N. Nicolae) și **un vicepreședinte de Cameră Agricolă Județeană** (același Cotenescu I. Gheorghe). Prietenii cimentate în timpul studiilor au eliminat pe parcursul carierei lor eventualele asperități datorate înregimentării în partide politice diferite, contribuind cu toții la bunul mers al lucrurilor, în interesul muscelenilor. E vorba de preoții Mănescu N. Nicolae (P.N.Ț.), Proca M. Nicolae (P.N.L.) și Cote-

nescu I. Gheorghe (P.N.D.- Nicolae Iorga).

- după instaurarea regimului de „democrație populară”, condus de cei „Fără de Neam și Dumnezeu”⁹, **3 foști preoți militari au devenit deținuți politici**:

- **Cotenescu I. Gheorghe**, iorghist, pentru sprijinul logistic acordat membrilor grupului de rezistență armată anticomunistă de pe Muntele Roșu (Dragoslavele), inițiat de locotenent-colonelul Gheorghe Arsenescu. Arestat la 24 martie 1949 și condamnat la 11 mai 1950 (14 luni de arest preventiv).

- **Mănescu N. Nicolae**, național-țărănist, pentru legături de rudenie cu familia Arnăuțoiu și sprijin logistic acordat membrilor grupului de rezistență armată anticomunistă de la Nucșoara inițiat de același colonel Arsenescu împreună cu

Toma și Petre Arnăuțoiu, ulterior condus numai de către cei doi frați. Arestat în 1958, moare în penitenciarul Botoșani, în anul 1961.

- **Tomescu I. Gheorghe**, național-țărănist, pentru legături de rudenie cu Ion Mihalache și presupusă activitate subversivă în favoarea P.N.Ț. Arestat în 1958, moare în penitenciarul Botoșani, în anul 1964.

Câteva cuvinte despre fiecare preot muscelan în parte, cu extrase din foile lor calitative.

1. Bărbulescu I. Ioan

Confesorul garnizoanei Câmpulung Muscel încă din 1908. În momentul mobilizării, Protopop de Muscel și paroh al Bisericii Domnești. Mobilizat la Regimentul 30 Infanterie Muscel. Avansat căpitan încă din 1 septembrie 1917.

Demobilizat la 18 iunie 1918. Moare la Câmpulung, în 1919, fără să se mai poată bucura de vestea căsătoriei fiicei sale, ulterior, cu eruditul rucărean Gheorghe Pârnuță.

2. Stroian N. Gheorghe

Născut în anul 1884 la Stroești, județul Argeș. Preot ajutor și paroh la mai multe biserici din Câmpulung Muscel. Viitor protopop. Mobilizat la Regimentul 70 Infanterie Muscel. Decimat la apărarea Câmpulungului, se contopește cu rămășițele altui regiment, devenind 62/70. Avansat căpitan la 1 ianuarie 1918. Demobilizat în primăvara anului 1918.

3. Moisescu Gh. Gheorghe

Născut în anul 1880 (cel mai vârstnic) la Valea Mare-Pravăț, județul Muscel. Mobilizat la Regimentul 39 Infanterie. Avansat căpitan la 1 ianuarie 1918. Demobilizat la 30 aprilie 1918. Remobilizat la 10 aprilie 1918 și trimis în Basarabia. Demobilizat la 24 martie 1920.

4. Cotenescu I. Gheorghe

Născut în anul 1886 la Izvoarele, județul Dâmbovița. Parohul bisericii vechi din comuna Stoenesti. Mobilizat inițial la Spitalul de Evacuare nr. 2, în cadrul Corpului II Armată, implicat în apărarea culoarului Rucăr-Bran și a Câmpulungului. În 1917, transferat la Trenul Sanitar nr. 14. După desființarea Serviciului Sanitar (aprilie 1918), transferat la Regimentul 9 Vânători, staționat în sectorul Purcari, pe malul Nistrului (Basarabia). La remobilizare, participă cu unitatea sa (încadrată în Divizia 2 Vânători) la întreaga campanie de

Preot Nicolae Mănescu

eliberare a Transilvaniei.

5. Mănescu N. Nicolae

Născut în anul 1884 la Berevoești-Ungureni, județul Muscel. Parohul bisericii din Apa Sărată, mahala a Câmpulungului. Mobilizat la Ambulanța Div. 1 Infanterie. Avansat căpitan la 1 ianuarie 1918. Demobilizat la 20 aprilie 1918.

6. Popescu D. R. Stan

Născut în anul 1887 la Găești, județul Dâmbovița. Mobilizat la Regimentul 2 Infanterie Vâlcea. Avansat căpitan la 1 ianuarie 1918. Demobilizat în mai 1918.

7. Mușetescu Gh. Gheorghe

Născut în anul 1885 la Mățău, județul Muscel. Mobilizat la Regimentul 1 Infanterie Mehedinți nr. 17. Demobilizat la 30 octombrie 1917. Remobilizat la 10 aprilie 1919 pentru operațiunile militare din Transilvania (la Tisa). Nu știm data demobilizării. Avansat căpitan la 20 iulie 1921.

8. Ionescu Ioan

Născut în anul 1886. Mobilizat la Regimentul 20 Infanterie Teleorman. Demobilizat în 1918. Avansat căpitan la 20 iulie 1921.

9. Proca M. Nicolae

Născut în anul 1886 la Slănic, județul Muscel. Paroh al bisericii Nicuț din Câmpulung. Mobilizat la Regimentul 44 Infanterie Argeș. Decimat, regimentul se contopește cu alt regiment, devenind 44/69. Demobilizat în noiembrie 1916. Avansat căpitan la 20 iulie 1921.

10. Voinescu P. Ion

Mobilizat la Regimentul 84 Infanterie. Demobilizat în mai 1918. Avansat căpitan la 20 iulie 1921.

11. Tomescu I. Gheorghe

Născut în anul 1888 (cel mai tânăr), în localitatea Hulu-bești, județul Dâmbovița. Paroh al bisericii din Țigănești, județul Muscel. Demobilizat în 1918. Avansat căpitan la 20 iulie 1921.

12. Breazu Gh. Vasile

Născut în anul 1886. Paroh al bisericii Ciulnița, județul Muscel. Demobilizat în 1918. Remobilizat în noiembrie 1918. Avansat căpitan la 20 iulie 1921.

13. Tomescu Nicolae

Născut în anul 1884. Demobilizat în 1918. Remobilizat în noiembrie 1918. Avansat căpitan la 20 iulie 1921.

O parte din foile calificative anuale din dosarele personale au fost incluse într-o amplă lucrare publicată de un colectiv specializat din cadrul Arhivelor Militare din Pitești¹⁰. Ele cuprind frumoase aprecieri, indiferent de formațiunea în care și-au desfășurat activitatea preoții musceleni: **unități combatante, ambulanțe divizionare, spitale de evacuare, trenuri sanitare, spitale de contagioși**.

Citind rapoartele preoților și foile lor calificative pe întreaga durată a campaniei militare (1916-1919) înțelegem menirea reală a prezenței preotului pe front și comportamentul ireproșabil al majorității preoților mobilizați.

Din nefericire, preoții militari musceleni nu și-au publicat amintirile. Pentru a înțelege **drama Armatei Române în toamna anului 1916, surprinsă de contraofensiva armatelor vrămașe**, prezentăm cuvintele amare ale preotului Proca M. Nicolae, parohul Bisericii Nicuț din Câmpulung Muscel.

Raportul său fusese înaintat Protopopului Constantin Nazarie la 18 octombrie 1916, chiar în momentul în care Regimentul 44 Infanterie Argeș, ieșit cu mare greutate din

iadul provocat în Defileul Oltului de Corpul Alpin german, se retrăgea prin Sălătruc.

„De sub groaznicul bubuit al tunurilor și din răpăitul mitralierelor, țin să vă scriu, rugându-vă să vă opriți puțin ochii asupra rândurilor de mai jos.

Sunt mai bine de două luni, astăzi, de când stau sub muzica aceasta, regimentul meu fiind veșnic în luptă, probă că din 3 763 de oameni, astăzi nu mai avem decât 480, cu 11 ofițeri din 72 – restul morți, prizonieri și răniți. Au fost lupte groaznice; am asistat la scene ce mintea omenească refuză să le amintească măcar.

După nenorocita retragere de la Sibiu, pe defileu, au urmat lupte extrem de aprige PE MUNȚI, în care s-a prăpădit multă lume aproape degeaba, căci am fost siliți totuși să ne retragem pierzând poziții aproape inexpugnabile și găsindu-se astăzi pe ultima linie de rezistență: mănăstirea Cornet-Sălătruc, pe valea Topologului, la 35 km sud [de] Căineni și 24 km nord [de] Curtea de Argeș.

În răstimpul de două luni eu, împărțind viața comună, am fost extrem de încercat, pe lângă privațiunile inerente războiului.

Așa de pildă în Defileu, am trecut prin ploaia de gloanțe scăpând numai cu viața și ceea ce am avut pe mine, restul ca: bagaje, haine, Sf. Vase, vestminte etc., mi s-au capturat de inamic. Am dormit adesea apoi PE MUNȚI, în ploaie, zăpadă, noroi, în tranșee etc., mâncat sau nemâncat, cum a dat Dumnezeu.

Toate acestea le-am îndurat până acum cu resemnare, oarecum (sic!) dorind să contribuși eu – ca român – la mărirea patriei mele.

Starea fizică astăzi însă, nu-mi mai permite a mai suporta asemenea mizerii, întrucât mașina – stomacul – fiind stricată încă de pe când eram student, este aproape gata să mă lase.

Nu mă hrănesc decât cu ceai și boabe de porumb fiert și rar cu brânză și mere, căci, deși carne avem din abundență (în Defileul Oltului fuseseră sacrificați mii de cai, ucși de gloanțe sau prăvăliți prin prăpăstii – n.n.), totuși nu o pot mânca, făcându-mi rău.

În această situație găsindu-mă, m-am gândit la P.C. Voastră, ca fost al meu profesor și acum șef și am făcut plângerea de față, rugându-vă deosebit de călduros să-mi acordați un concediu de cel puțin 1 ½ - 2 luni sau să mă înlocuiți – spre a mă restabili, altfel înseamnă să mor ca un câine pe aici, nemaiputând fi de nici un folos oștirii, căci abia mai mă țin pe picioare.

Afara de asta, sufletește sunt foarte deprimat: veșnic sunt vești rele, nu văd decât răniți mutilați, morți etc., nu aud decât bubuit de tunuri, răpăit de puști, mitraliere, grenade etc. și, ca culme (sic!), mergem din insucces în insucces (vorbesec de sectorul nostru).

Fier să fii și tot nu poți să rezisti, necum eu un biet preot absolut străin și neobișnuit cu rigorile și asprimea vieții militare. [...]

Devotat și mult recunoscător.

Preot Nicolae Proca,

Regimentul 44 Infanterie

Comuna Sălătruc, județul Argeș

18 oct[ombrie] 1916

N.B. Țin să vă rog să-mi treceți cu vederea faptul că scriu pe această hârtie, întrucât pe aici nu se găsește hârtie de scri-

sori”¹¹.

O mărturie prețioasă a unui muscelan, stabilit doar de câțiva ani în Câmpulung și șocat de duritatea ostilităților militare, de privațiunile cu care se confrunta „armata” clericală angajată în efortul suprem al Națiunii.

Îngrijorat de această atitudine defetistă, dar și jenat de faptul că fostul său elev îi solicita o dispensă¹², Protopopul Nazarie îi obține demobilizarea și rămânerea cu familia în teritoriul ocupat. Atitudinea sa nu a avut repercursiuni, devenind ulterior Protopop de Muscel, fiind decorat ca și ceilalți preoți militari și avansat căpitan.

În contrapondere, este elocventă sobrietatea memoriului de activitate al **preotului Gheorghe I. Cotenescu**.

„Mobilizat pe timpul campaniei, urmând armata în retragerea spre Moldova, după ce am îndurat mai întâiu alături de enoriași neplăcerile primei campanii, întrucât luptele lui 1916 au atins și regiunea Stoenști-Dragoslavele.

[...] Chipul cu care m-am achitat în datoria mea de preot militar: între răniții și exantematicii spitalelor din Bôrlad (militare); cu Regimentul 9 Vânători urmându-l în campaniile sale, nedespărțit de această unitate și în Basarabia, unde pe malurile Nistrului în 1918 am desfășurat o activitate culturală care-mi formează un capitol de satisfacție sufletească al vieții mele, între satele județelor Tighina și Cetatea Albă. Acolo, prin servicii divine, prin predici populare, prin propaganda șezători[lor] sătești, intrasem în sufletul sătenilor care pentru prima dată dăduseră cu ochii de preot românesc, în locul celor localnici pe care interesul stăpânirii rusești îi transformase în agenți ai desnaționalizării, ținând poporul ca și lipsit de binefacerea harnice pe care trebuiau să le primească de la păstori [de] suflete dezinteresăți.

Am urmat armata și în campania din Ungaria, nedeslipit de soldații acelui regiment, împărțind și aici privațiunile lupte[lor] cu rezultate inegale duse cu bolșevicii lui Bela Kun în Ungaria nordică, cuprinzând sectorul Rakamaz-Szabolcs-Venczello-Hernad Nemety (campania de ajutorare dată Cehilor) [...]”¹³.

Prezentăm în continuare extrase din fișele calitative ale preoților militari musceleni selectați de către Protoiereul C. Nazarie¹⁴ dintre cei **165 de preoți cu astfel de fișe** la care se referă documentul „Referat asupra activității preoților de armată în campania din 1916-1918”, preluat ca atare și de colectivul de autori din cadrul Arhivelor Militare.

1. Preotul Bărbulescu I. Ioan, Câmpulung, de la [Regimentul] 30 Infanterie, a depus zel, activitate și curaj deosebit prin cuvânt și faptă, ținând totde(a)una sus moralul trupei, până la sacrificiu și fără șovăire, în toate luptele prea frumoase ce le-a dat acest Regiment, îmbărbătând și întărind pe ostași chiar sub ploaia de gloanțe și obuze inimice (sic!). În ziua de 11 iulie, la Răcoasa, a stat, sub cutele drapelului, la reduta No. 1, sub ploaia de gloanțe și obuze inimice (repetare – n.n.), binecuvântând pe bravii noștri (sic!) soldați, cari plecau voioși la luptă și cari au cucerit trei redute dușmane, înverșunat apărute (Colonel Capeleanu).

A fost nelipsit de pe front și din lupte. A fost nelipsit din mijlocul trupei, chiar și pe pozițiile de pregătirea asaltului. Nu pot să am pentru acest venerabil preot de cât cele mai frumoase cuvinte de laudă, pentru modul cum și-a exercitat datoriile sale, pe tot timpul campaniei, față de trupă și ofițeri (General Alexiu)¹⁵.

2. Preotul Stroian N. Gh(eorghe), Câmpulung, de la

62/72 Infanterie¹⁶, de la început a însoțit regimentul, chiar și pe frontul de luptă, și a dat dovadă de *abnegație, devotament și conștiințiozitate* (sic!). Prin prezența și însușirile sale morale a contribuit mult la înălțarea sufletelor și la ridicarea moralului ofițerilor și soldaților, chiar în momentele cele mai grele ale luptelor. A luat parte la lupte în Dobrogea, în Mărăști în 1917, și în tot timpul a stat neclintit la datorie (Colonel Grecescu)¹⁷.

3. Preotul Moisescu Gh(eorghe), Valea-Mare, Muscel, de la [Regimentul] 39 Infanterie, are o cultură generală aleasă, are mult bun simț; în luptele la care a luat parte a dovedit un curaj care i-a adus întotde(a)una admirație și laudă. La Prunaru era întotdeauna *pe linia trăgătorilor, îmbărbătând pe ostași, cu crucea în mână, cu mult sânge rece înfruntând pericolul* (sic!) (Căpitan, indescifrabil).

Ținuta preotească îngrijită, fizic plăcut și robust, demn și cu o purtare exemplară. A dat dovezi suficiente de răvnă și devotament. În timp de repaus, totde(a)una în mijlocul ostașilor. Lubește pe soldați și are mult suflet de român. Stă în prima linie de luptă. Și-a făcut datorita neobosit; prin fapte și vorbe a fost exemplu viu de patriotism. Continuu în mijlocul trupelor. A întreținut moralul trupei prin predicile și prin exemplul de abnegație ce a dat (Lt. Colonel Jipa).

Este un *model de preot militar*, care poate servi de pildă. Suportă greutățile campaniei la cot cu soldații în tranșee. La 2 Septembrie 1917 fiind surprinși de vrăjmași, am întâlnit pe preot în linia de susținere, stând alături de soldați, încuragându-i (sic!) să-și facă datoria; în rezumat: *este un vrednic preot militar* (Colonel Mihăescu)¹⁸.

4. Preotul Cotenescu Gh(eorghe), Stoenști-Muscel, de la [Spitalul de] Evacuare 2, e preot distins, instruit, cultură generală aleasă, e o *podoabă a clerului nostru*; suflet bun, blajin, acest preot își îndeplinește înalta sa chemare cu un *devotament nețârmurit*. Tot timpul și-l petrece în mijlocul soldaților răniți sau bolnavi. A colectat cărți de citit, pe care le-a împărțit bolnavilor și se strădu(i)este *cu fapta ca și cu vorba* să facă șederea în spital cât mai plăcută vitejilor țarei. E *înzestrat cu calități rare* (Dr. Bărbulescu).

Pe tot timpul cât a servit în acest Spital, preotul Cotenescu Gheorghe a dat dovezi de mari calități sufletești. A căutat a întreține continuu, prin grai și prin cărțile de lectură, moralul soldaților bolnavi și a sădit în sufletele lor iubirea de țară și neam. În executarea serviciului religios propriu-zis nu a lăsat nimic de dorit. Teolog căutând a se instrui neîncetat, sănătos de corp și de spirit, *este un element prețios, care face onoare corpului preoțesc* (Col. dr. C. Ticu – în realitate este vorba de viitorul general dr. Constantinescu Firu, muscelan – n.a.)¹⁹.

La regiment și-a făcut serviciul cum rar se întâmplă: a sfătuit ofițerii în tot timpul, ducându-se și călare la posturile care erau pe Malul Nistrului; a îngrijit de sufletul soldatului. [...]

A început imediat propaganda națională prin sate. Felul cum a lucrat în această direcție a dat rezultate foarte bune ... A fost și este o mare pierdere... Toate satele admirând felul cum făcea serviciul divin și toți sătenii veneau de mi-l cereau să rămână preotul lor. (comandantul îl recomandase și insistase ca acesta să rămână ulterior preot de garnizoană sau de unitate militară în Basarabia – n.a.)

Este un prea distins preot. Pentru meritele ce are pe terenul religios, pe cel național și pentru munca fără preget ce a depus la regiment îl propun la avansare la gradul de

maior în mod excepțional (Col. Gh. Rasoviceanu)²⁰.

5. Preotul Mănescu N(icolae), Apa-Sărată, Muscel, de la Ambulanța Diviziei I-a, în tot timpul campaniei a fost în mijlocul trupei și al răniților, căutând să le ridice moralul și să-i îmbărbăteze în luptă. În perioada refacerii (sic!), pe lângă slujba de confesor a adus *mari și utile servicii bolnavilor*. În timpul epidemiei de febră recurentă și tifos exantematic a ajutat pe medici cu rizicul (sic!) de a contracta această boală. Nu a pierdut niciodată ocazia de a face trupei servicii religioase, de a ține predici și a da sfaturi, dovedind că e *la înălțimea unui bun și vrednic preot militar* (Dr. Ceaparu, Dr. Bădescu).²¹

6. Preotul Tomescu Gheorghe, Țigănești-Muscel, de la Brigada a 6-a Artilerie, se achită *foarte bine* de toate însărcinările, este inteligent, cult și cu multă tragere de inimă la serviciu (Colonel Cornățeanu). A luat parte la toate luptele de la Pralea-Mărăști, la Soveja-Oituz, unde a dovedit pe lângă cultura sa sufletească și *știința de a insufla trupa* sub focul violent al dușmanului. Este un preot de valoare. (Colonel Cardaș)²².

7. Preotul Popescu Stan, Topoloveni-Muscel, de la 2 Vâlcea, în tot timpul a căutat să se achite *în mod desăvârșit* de înalta sa chemare, făcându-se iubit de trupă și ofițeri. În toate ocaziunile a ținut frumoase predici trupei. De când regimentul este pe front, vizitează trupa atât la rezervă, cât și în tranșee, sfătuind și îmbărbătând pe soldați cu cuvântul său. Îl apreciez ca *un preot de valoare*, care știe să-și îmbărbăteze trupa și știe să se facă iubit și ascultat de ea (Lt. Colonel Pestrișu)²³.

8. Preotul Mușetescu Gheorghe, de la Regimentul 1 Mehedinți nr. 17, și-a îndeplinit totdeauna datoria, în mod foarte conștiincios. În toate sărbătorile a ținut conferințe trupei. Nu a ezitat de a merge întotdeauna și pe front. Este animat de frumoase sentimente naționale. Are cultură generală întinsă, având și facultatea de teologie. Este *un prea bun preot sub toate raporturile* (Colonel Ionescu Justin). Părintele Mușetescu s-a achitat *foarte bine* de misiunea sa. Și-a îndeplinit datoria cu multă conștiinciozitate și a contribuit mult la ridicarea moralului ostașului (General Obogeanu)²⁴.

9. Preotul Ionescu Ioan, Nămăești-Muscel, de la Regimentul Teleorman no. 20, e dotat cu o frumoasă cultură generală, cu foarte frumoase sentimente patriotice. Cu mult *drag și multă însuflețire* a urmat regimentul în toate împrejurările. Venit în regiment în septembrie 1917, a trecut pe frontul Nămolosa. Sub mângâierea lui preoțească *a încălzit cu totul pe soldați, cu diferite convorbiri pe front*, dându-le cele mai folositoare sfaturi. Și-a îndeplinit serviciul cu multă conștiință și mult zel, dragoste și devotament. În Basarabia a luptat prin toate mijloacele frumoase și din tot sufletul pentru naționalizarea populației, pentru răspândirea graiului românesc și a cultului creștin. A ținut săptămânal slujbă religioasă în

satele din zona regimentului, unde a ținut și foarte frumoase și însuflețite predici, apropiindu-și populația. A fost veșnic neobosit pentru îndeplinirea frumosului scop ce urmăream și pentru care *a primit viile mulțămiri ale subsemnatului*. Este un preot distins și *face cinste clerului român, pentru care merită toată lauda* (Lt. colonel Bărbulescu)²⁵.

* * *

Momentele de glorie din istoria unui popor se datorează și **PERSONALITĂȚILOR** care, prin vizionarism și prin credința lor în Dumnezeu, reușesc să îndrume poporul, constituind ele însele **MODELE VII DE VIAȚĂ**. Alături de figurile luminoase din cadrul Armatei și al vieții civile, preoțimea română și ierarhii locurilor au constituit de-a lungul istoriei zbuciumate a acestui neam asemenea modele înaintemergătoare și milostive.

Jertfa preoților militari musceleni aduși la lumină în prezentul studiu merită prețuirea noastră sinceră la aniversarea intrării României în război de partea Antantei.

Împlinirea unui ideal visat secole la rândul, „**Un popor, o limbă și o singură inimă**”, ne-a apropiat atunci într-o Românie întregită pentru prea puțin timp, din nefericire, fiind prinși treptat între ciocanul și nicovala totalitarismelor roșii, brune, verzi și negre. Cu prețul milionului de jertfe de atunci, la care se adaugă, desigur, alte milioane, începând cu jertfa lui Decebalus per Scorilo și până la sutele de mii de morți din temnițele comuniste.

Urmașii lor, dar și preoții militari din zilele noastre, au tot dreptul să fie mândri și să înalțe acestor eroi, făuritori ai României Mari, imnuri de mulțumire pentru sângele vărsat și truda lor spornică pe câmpul de bătălie.

DUTY AND FAITH: MUSCEL COUNTY MILITARY PRIESTS, MAKERS OF GREATER ROMANIA

The essay reveals the phases of Romania's military campaigns (1916-1919), pointing out that many Romanian Orthodox priests, monks, nuns and theological students provided religious assistance on the front and helped the Army's sanitary formations.

Moreover, the Romanian Orthodox Church collected and delivered material aid, including medical supplies, for the Army, the wounded men, the orphans, and the war widows.

Many priests were killed or wounded on the battlefields, being justly called national heroes, and a large number of them were granted promotion, military honours and awards for valour, as a reward for their remarkable contribution in the making of Greater Romania.

Among them, 13 military priests from Muscel County.

Keywords: First World War, military priests, Muscel County, Greater Romania

NOTE

1 Membru al Societății de Științe Istorice din România, Asociației Române de Istorie a Presei, Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Asociației Foștilor Deținuți Politici din România (filialele din București).

2 René Pinon, *România în politica danubiană și balcanică*, în „România”, Arad, anul I, nr. 148, 8/21 iulie 1911, pp.

2-3.

3 Const. Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, Imprimeria Ministerului Cultelor și Artelor, București, 1921, pp. 5-8.

4 Șeful Serviciului Religios era colonel, iar ajutorul său maior (n.a.).

5 Din proprie inițiativă și/sau în colaborare cu Crucea

Roșie Română și cu Societatea pentru Ocrotirea Orfanilor de Război, condusă de prințesa Olga Sturdza (n.a.).

6 Una din teze era și aceea potrivit căreia primul „comunist” din istorie ar fi fost însuși Mântuitorul (n.a.).

7 După 2013, recunoașterea activității sale meritorii pe multiple planuri s-a concretizat prin apariția unei străzi eponime în comuna Stoenеști, acordarea titlului simbolic de Cetățean de Onoare Post-Mortem al Municipiului Câmpulung-Muscel și omagierea expresă la Simpozionul de comunicări științifice organizat pe 7 octombrie 2015 la Seminarul teologic „Iustin Patriarhul” din Câmpulung-Muscel de către Arhiepiscopia Argeșului și Muscelului în „Anul comemorativ al Sfântului Ioan Gură de Aur și al marilor păstori de suflete” (n.a.).

8 Preotul Gheorghe I. Cotenescu a fost avansat căpitan la 1 ianuarie 1918 și i s-a acordat Ordinul „Coroana României” cu spade de cavaler (Const. Partenie, *Activitatea preoților ...*, p. 101, 104).

9 Expresia generalului Nicolae Rădescu, ultimul prim-ministru democrat, din discursul său politic radio-difuzat de la cinematograful Aro din București, în seara zilei de 24 februarie 1945, după manifestația antiguvernamentală organizată în aceeași zi de comuniști. Se referea la acronimul „F.N.D.” (Frontul Național Democrat), coaliție controlată de comuniști. Discursul l-a deranjat pe Stalin, care l-a trimis imediat la București pe comisarul de Externe Vișinschi. Bătând cu pumnul în masă și trântind ușa în nas Regelui Mihai, Vișinschi obține demisia generalului Rădescu și venirea la putere a guvernului condus de „marioneta” dr. Petru Groza, la 6 martie 1945, prin eliminarea reprezentan-

ților partidelor „istorice” (n.a.).

10 Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Preoți în lupta pentru Marea Unire 1916-1919*, Editura Europa Nova, București, 2000.

11 Gheorghe Nicolescu și alții, *Preoții ...*, doc. 48, pp. 57-58.

12 Intervenția salvatoare avea loc la numai patru luni după ce, la 20 iunie 1916, cu prilejul convocării în București a preoților mobilizabili din Eparhie, preotul Proca M. Nicolae semnase și el o „moțiune” în care erau aspru criticați preoții care solicitau dispense [vezi Gheorghe Nicolescu și alții, *Preoții ...*, doc. 27, pp. 37-38].

13 Document aflat în arhiva personală a autorului.

14 Sublinierile în text aparțin Protopopului Constantin Nazarie.

15 Gheorghe Nicolescu și alții, *Preoții ...*, doc. 257, poz. 47, p. 438.

16 Corect 62/70 Inf. (n.a.).

17 Gheorghe Nicolescu și alții, *Preoții ...*, doc. 257, poz. 48, p. 438.

18 Idem, doc. 257, poz. 65, pp. 440-441.

19 Idem, doc. 257, poz. 76, p. 443.

20 *Argeșul Ortodox*, Curtea de Argeș, nr. 244, 8 decembrie 2005.

21 Gheorghe Nicolescu și alții, *Preoții ...*, doc. 257, poz. 102, p. 448.

22 Idem, doc. 257, poz. 129, p. 453.

23 Idem, doc. 257, poz. 137, p. 455.

24 Idem, doc. 257, poz. 145, p. 456.

25 Idem, doc. 257, poz. 151, p. 457.